

Чайковський Є.Я.,
здобувач* третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії» за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»
кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Chaikovskiy Ye.Ya.,
candidate for the third level of higher education “Doctor of Philosophy”
in specialty 072 “Finance, banking, insurance and stock market”
at the S.I. Yuriy department of finance
West Ukrainian National University, Ternopil

FINANCIAL STABILITY OF THE BANKING SYSTEM AS AN INDICATOR OF THE EFFECTIVENESS OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Постановка проблеми. В умовах війни економіка стикається з надзвичайними викликами, такими як руйнування інфраструктури, скорочення виробничих потужностей, зменшення надходжень до бюджету та зростання соціальних витрат. Фінансово стабільна економіка є більш привабливою для іноземних донорів, міжнародних фінансових організацій та інвесторів, що є критично важливим у період війни для залучення додаткових коштів на відновлення і підтримку економіки. Вона забезпечує можливість продовження основних економічних процесів та задоволення базових потреб суспільства. Війна створює додаткові загрози для фінансової системи, такі як зростання інфляції, девальвація валюти, зменшення резервів і відтік капіталу. Аналіз зв'язку між фінансовою стабільністю банківської системи та економічною безпекою допомагає розробити ефективні заходи для мінімізації цих ризиків. Фінансово стабільна банківська система дозволяє державі ефективніше акумулювати та розподіляти ресурси для забезпечення обороноздатності, підтримки армії та вирішення гуманітарних потреб. Стабільність та ефективність фінансової системи сприяють зміцненню довіри громадян і бізнесу, що робить її важливою передумовою для розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значну увагу, яку приділяли вчені проблемам фінансової стабільності та її впливу на фінансову й економічну безпеку держави. У різні періоди ці аспекти досліджували відомі науковці та експерти, зокрема О. І. Барановський [1], О. П. Гетманець [2], К. Г. Гончарова [3], І. В. Демчук [4], К. В. Діденко [5], О. С. Дмитрова [3], М. М. Єрмошенко [6], Н. Р. Журибіда [7], М. І. Карлін [4], К. В. Карпова [3], А. В. Корнилюк [8], Р. В. Корнилюк [8], Д. В. Коробцова [2], О. Д. Ладюк [9], Я. І. Кравченко [5], Т. О. Маринич [10], Є. Ю. Мордань [5], О. М. Музичка [7], Н. В. Наконечна [11], І. Я. Привиденець [4], Ю. В. Тимчишин [7] та ін. Проте, питання залишається недостатньо розкритим. Зокрема, бракує комплексного аналізу, який би враховував сучасні виклики, пов'язані з війною та посиленням ризиків для банківської системи. Це свідчить про необхідність подальшого вивчення даної тематики, з акцентом на новітніх умовах функціонування банківського сектору та їх впливу на економічну безпеку країни.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз фінансової стабільності банківської системи як ключового індикатора економічної безпеки держави, що дозволяє оцінити діяльність Національного банку України (НБУ) щодо забезпечення ефективності системи економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківська система країни повинна ефективно виконувати свої функції для забезпечення стабільного економічного розвитку. Без стабільності в банківській системі неможливо задовольнити потреби клієнтів і держави, особливо в умовах кризи, коли фінансова стабільність зазнає найбільших втрат [12, с. 64-65].

* Науковий керівник: Дзюблюк О.В. – д-р екон. наук, професор

Ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності країни відіграє політика НБУ. Це пов'язано з тим, що центральний банк здійснює низку важливих функцій, які безпосередньо впливають на фінансову систему. НБУ сприяє забезпеченню фінансової стабільності, підтримуючи ефективність функціонування фінансової системи та її стійкість до кризових явищ. НБУ вживає заходів для мінімізації ризиків, що можуть загрожувати фінансовій системі, та допомагає банкам протидіяти системним загрозам. Постійно вдосконалюючи свої інструменти, НБУ сприяє зміцненню фінансової стабільності в країні [13].

Підвищення ефективності фінансового сектора можливе через впровадження Стратегії НБУ. Стратегічними цілями НБУ, орієнтованими на виконання основних завдань, є: підтримка цінової та фінансової стабільності, а також сприяння країні у досягненні перемоги [14].

Впровадження Стратегії відбуватиметься через досягнення п'яти стратегічних цілей розвитку. Стратегічні цілі конкретизуються у 25 стратегічних ініціативах, реалізації яких центральний банк присвятить свої зусилля впродовж наступних років (рис. 1). Зокрема [14]:

- збалансоване регулювання та нагляд, скеровані на розвиток;
- стійка та спроможна банківська система;
- цифрові фінансові послуги – частина цифрової держави;
- технологічний розвиток фінансового ринку та ін.

I. Сійка гривня	II. Фінансова стабільність	III. Фінансова система працює на відновлення країни	IV. Сучасні фінансові послуги	V. Ефективний центральний банк
Цінова стабільність і курсова стійкість	Збалансоване регулювання та нагляд, спрямовані на розвиток	Відповідальний фінансовий ринок	Фінансовий ринок – цифрова фортеця	Голос НБУ
	Сійка та спроможна банківська система	Розвинений кредитний ринок	Віртуальні активи та цифрові гроші НБУ – чітке регулювання для забезпечення фінансового суверенітету	Розвиток інституційних відносин зі стейкхолдерами
	Страховий ринок, очищений і готовий підтримувати відновлення	Розвинений страховий ринок	Цифрові фінпослуги – частина цифрової країни	Міжнародна співпраця та обмін досвідом
	Небанківський фінансовий та платіжний ринок – прозорий та технологічний	Розвинена інфраструктура ринків капіталу	Технологічний розвиток фінансового ринку	Європейська інтеграція фінансового сектору
	Надійна та сійка інфраструктура фінансового ринку	Фінансово грамотне населення та підприємці	Сійкість, ефективність та клієнтоорієнтованість готівкового обігу	Ефективна операційна діяльність
	Безбар'єрна фінансова система	Power banking 2.0	Цифрова трансформація	Людський капітал – основний актив

Рис. 1. Стратегічні цілі розвитку та стратегічні ініціативи відповідно до Стратегії НБУ

Джерело: [14]

На нашу думку, підвищення ефективності фінансової сфери в контексті забезпечення економічної безпеки вимагає від НБУ зосередження зусиль на вирішенні кількох ключових завдань:

1. Проведення ефективної грошово-кредитної політики. НБУ має забезпечувати стабільність інфляції, підтримувати оптимальний рівень облікової ставки, контролювати грошову масу в економіці та стабілізувати валютний курс. Це сприятиме зниженню ризиків для бізнесу, інвесторів та домогосподарств.

2. Реформування банківської системи, спрямоване на підвищення прозорості, довіри, інноваційності та доступності фінансових послуг. Важливим є очищення банківської системи від фінансово нестійких установ через проведення стрес-тестів, посилення вимог до капіталізації банків і підвищення прозорості їх діяльності. Це дозволить зменшити системні ризики та зміцнити довіру клієнтів до банківської системи.

3. Розвиток фінансових ринків та впровадження нових форм фінансових інструментів. Створення умов для зростання фондового ринку, впровадження сучасних фінансових інструментів (зокрема, зелених облігацій, зелених кредитів, цифрових активів), а також стимулювання співпраці з фінтех-компаніями підвищить привабливість України для інвесторів і розширить доступ бізнесу до фінансування.

Реалізація цих завдань не лише сприятиме зміцненню фінансової стабільності, але й забезпечить необхідну основу для економічного розвитку та довгострокової економічної безпеки країни.

Основною проблемою у сфері грошово-кредитної політики є недостатній перерозподіл вільних коштів на користь реального сектору економіки. Банки часто віддають перевагу спекулятивним валютним та фінансовим операціям, розміщуючи кошти у менш ризикові фінансові інструменти держави чи переводячи їх в офшори для подальшого придбання активів за кордоном. Такий підхід обмежує доступ вітчизняних виробників до фінансових ресурсів, що гальмує розвиток національної економіки.

Ключовим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та економічної безпеки держави є банківське кредитування, оскільки сприяє доступу підприємств та населення до необхідних фінансових ресурсів для розвитку бізнесу, інвестицій та споживчих потреб. Воно підтримує економічне зростання, забезпечує ліквідність на ринку та сприяє стабільності фінансової системи, що є критичним для подолання економічних криз і забезпечення соціальної та політичної стабільності.

Завдяки кредитуванню, інвестиційним програмам і фінансовому посередництву банки сприяють залученню коштів у реальний сектор економіки, що дозволяє підприємствам модернізувати виробництво, впроваджувати інновації та збільшувати конкурентоспроможність. Таким чином, банківська система не лише підтримує бізнес, але й сприяє загальному економічному зростанню країни.

У період з 2019 по грудень 2024 року обсяг кредитів, наданих депозитними корпораціями нефінансовим корпораціям, демонструє коливання. Загальний обсяг кредитування зріс із 744648 млн грн у 2019 році до 790365 млн грн у грудні 2024 року, що свідчить про поступове відновлення кредитної активності (табл. 1). Протягом цього періоду спостерігається стійке зростання частки кредитів у національній валюті: з 57,3 % у 2019 році до 68,5 % у грудні 2024 року, тоді як частка кредитів в іноземній валюті зменшилася з 42,7 % до 31,5 %. Така динаміка може свідчити про зниження валютних ризиків, підвищення довіри до національної валюти та зменшення залежності від зовнішніх фінансових ресурсів. Водночас, коливання загального обсягу кредитування (зниження у 2023 році) може вказувати на нестабільність на кредитному ринку, пов'язану з макроекономічними факторами або обережністю банків у кредитній політиці під час воєнного стану.

Таблиця 1

Кредити, надані депозитними корпораціями нефінансовим корпораціям, у розрізі видів валют за 2019–01.12.2024 рр.

Період	Усього	у національній валюті		в іноземній валюті	
		млн грн	%	млн грн	%
2019	744648	426514	57,3	318134	42,7
2020	724157	409517	56,6	314640	43,4
2021	752324	484060	64,3	268264	35,7
2022	754371	504306	66,9	250065	33,1
2023	735295	495414	67,4	239881	32,6
01.12.2024	790365	541765	68,5	248600	31,5

Джерело: [13]

Високий рівень невизначеності щодо подальшого економічного розвитку в умовах воєнного стану гальмує банківське кредитування, оскільки підвищені ризики для бізнесу знижують прогнозованість доходів підприємств, ускладнюють довгострокове фінансове планування та підвищують ймовірність дефолтів за кредитами. Банки, враховуючи ці ризики, стають обережнішими у видачі позик, що знижує доступність кредитних ресурсів для корпоративних клієнтів.

Станом на 1 грудня 2024 року спостерігається подальше зростання обсягів банківського кредитування бізнесу та населення, при цьому якість кредитного портфеля покращується вже понад рік.

Важливим індикатором фінансової стабільності банківської системи та економічної безпеки держави є частка непрацюючих кредитів (NPL, Non-Performing Loans). Висока частка непрацюючих кредитів свідчить про слабкість банківської системи, зниження її здатності генерувати прибуток і забезпечувати платоспроможність. Це може призвести до зростання ризиків банкрутства банків і

втрати довіри клієнтів та інвесторів. Банки з високим рівнем NPL змушені формувати більші резерви для покриття потенційних збитків, що зменшує їхній капітал і обмежує можливість розширення фінансових операцій.

У цілому по банківській системі частка NPL зменшилася з 41,00 % у 2020 році до 31,44 % на 01.12.2024 року (табл. 2). Максимальне значення було зафіксовано у 2022 році (38,12 %), що може бути пов'язано з економічними наслідками кризи чи військових дій. Після 2022 року спостерігається поступове покращення, що свідчить про відновлення економіки та заходи щодо реструктуризації проблемних кредитів.

Таблиця 2

Динаміка якості кредитного портфеля (частка непрацюючих кредитів NPL) українських банків у 2019–01.12.2024 рр.

Банки	2020	2021	2022	2023	01.12.2024
У цілому по банківській системі, %	41,00	30,02	38,12	37,35	31,44
Банки з державною часткою, з них	57,41	47,08	53,05	50,87	44,14
АТ КБ «ПриватБанк»	73,95	69,92	69,21	62,95	55,51
Банки з державною часткою, крім АТ КБ «ПриватБанк»	43,69	27,41	41,13	42,39	36,37
Банки іноземних банківських груп	27,86	17,82	18,91	15,86	11,65
Банки з приватним капіталом	14,56	9,43	23,60	16,00	12,70
Неплатоспроможні банки	74,77	0,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: [13]

За одинадцять місяців 2024 року скорочення частки непрацюючих кредитів відбулося у всіх групах банків (табл. 2): у банках з іноземним капіталом вона зменшилася до 11,65 %, у приватних українських банках – до 12,70 %, а в державних банках – до 44,14 %. Водночас, частка NPL в АТ КБ «ПриватБанк» на 1 грудня 2024 року складає 55,51 % у банківській системі загалом.

Таким чином, контроль і зниження частки непрацюючих кредитів є ключовими завданнями для забезпечення стабільності банківської системи та захисту економічної безпеки держави. Це передбачає як покращення якості кредитного портфеля, так і розвиток механізмів ефективного управління ризиками в банківській системі.

Зміцненню фінансової стабільності сприяє високий рівень ліквідності банківської системи України, оскільки забезпечує здатність банків оперативно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та реагувати на ринкові шоки. Це, своєю чергою, знижує ризики виникнення банківських криз, підтримує довіру до фінансової системи і сприяє стабільному функціонуванню економіки. Крім того, достатня ліквідність підвищує економічну безпеку держави, дозволяючи банкам активно кредитувати бізнес і населення, що стимулює економічне зростання та знижує залежність країни від зовнішніх запозичень.

Банківська система України зберігає високий рівень ліквідності. Зростання доходів населення та бізнесу сприяє збільшенню коштів на банківських рахунках, переважно у гривні. Ці кошти здебільшого спрямовуються у високоякісні ліквідні активи, які становлять понад третину чистих активів банківських установ. Завдяки цьому банки підтримують високий рівень ліквідності, а середній коефіцієнт LCR (Liquidity coverage ratio) для всіх валют перевищує мінімальні вимоги більш ніж утричі (рис. 2). Загалом банки мають значний запас міцності для управління ризиками ліквідності, хоча ймовірність їх реалізації залишається низькою [15, с. 4; 6, с. 22].

Традиційним інструментом аналізу банківського сектору та його ризиків, широко застосовуваним регуляторами у всьому світі, є оцінювання стійкості. Завдяки адаптації банків до роботи в умовах повномасштабної війни та їхнім високим фінансовим результатам стало можливим повернення до практики щорічного оцінювання. Основна мета цього процесу – виявлення можливих слабких місць і їхнє зміцнення за потреби, щоб банківська система могла й надалі ефективно реагувати на поточні та потенційні виклики.

В Україні регулярне оцінювання стійкості банків почали проводити щорічно з 2018 року. Винятками стали 2020 і 2022 роки, коли її було призупинено через коронакризу та повномасштабне вторгнення відповідно [16].

У 2023 році НБУ провів оцінювання стійкості найбільших банків країни. У процесі взяли участь 20 банків, які разом формують понад 90 % активів банківської системи. Розрахунок показників здійснювався за базовим макроекономічним сценарієм, сформованим на основі макропрогнозу НБУ. Сценарій був помірно консервативним, що дозволило оцінити можливий вплив ключових ризиків на поточний стан банківської системи. Оцінювання стійкості включало перевірку якості активів (AQR), верифікацію вартості ключових об'єктів застави за кредитами, за потреби – екстраполяцію результатів AQR, а також прогнозування ключових показників діяльності банків на три роки вперед. Цей підхід

фактично замінив традиційне стрес-тестування. Розрахунок показників здійснювався за базовим макроекономічним сценарієм, сформованим на основі макропрогнозу НБУ. Сценарій був помірно консервативним, що дозволило оцінити можливий вплив ключових ризиків на поточний стан банківської системи [17, с. 1].

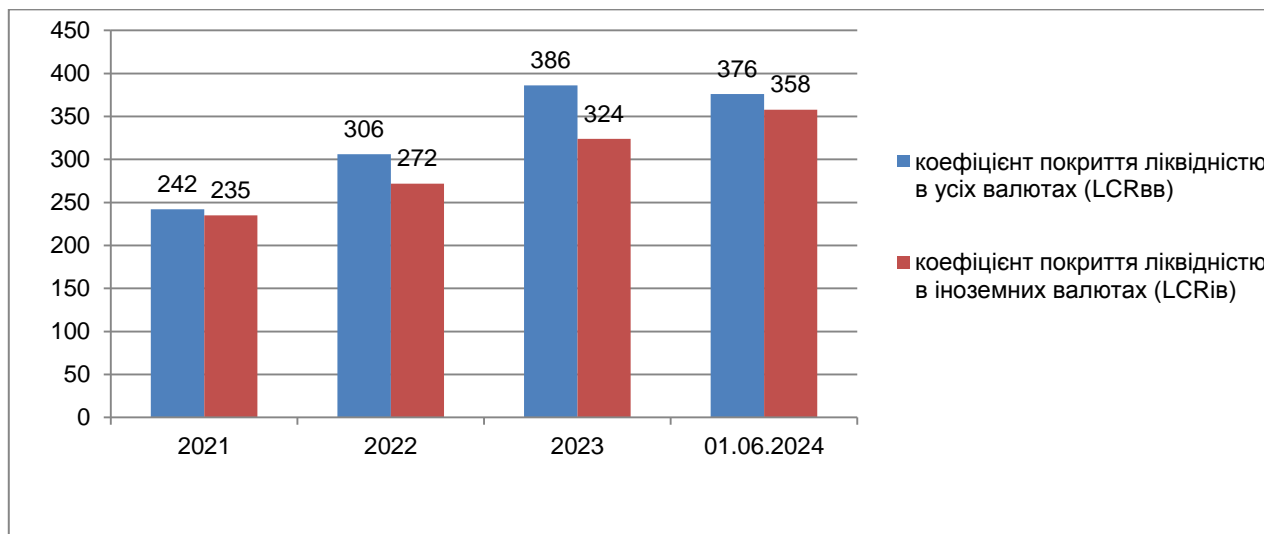

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів покриття ліквідністю в усіх валютах (LCRvw) і покриття ліквідністю в іноземних валютах (LCRiv) за 2021–2024 рр., %

Джерело: [15, с. 22]

Протягом прогнозного періоду середній рівень достатності основного капіталу банків досягнув 37,90 % наприкінці третього року (рис. 3), що стало можливим завдяки прибутковості більшості фінансових установ. Проте очікувана рентабельність банків демонструвала зниження, значною мірою через скорочення чистої процентної маржі. Це було пов'язано з припущенням швидшого зниження ставок за активами порівняно із зобов'язаннями банків. Прогноз також враховував зменшення чистих комісійних доходів і доходів від валютних операцій, а також збільшення адміністративних витрат. Як наслідок, співвідношення операційних витрат до доходів погіршувалося. Одночасно передбачалися втрати банків через кредитний ризик. У результаті сукупний вплив цих чинників призвів до того, що для п'яти банків виникла потреба у забезпеченні рівня достатності капіталу, вищого за мінімальний норматив.

Основною причиною потреби в додатковому капіталі для п'яти банків стала їхня значно нижча операційна ефективність порівняно із середнім рівнем у секторі. Більшість із цих банків характеризувалися низькою процентною маржею та високим співвідношенням операційних витрат до доходів у звітному періоді, який охоплював останні три квартали 2022 року та перший квартал 2023 року. Крім того, на капітал окремих банків суттєво вплинули розрахункові втрати, пов'язані з кредитним ризиком [17, с. 2].

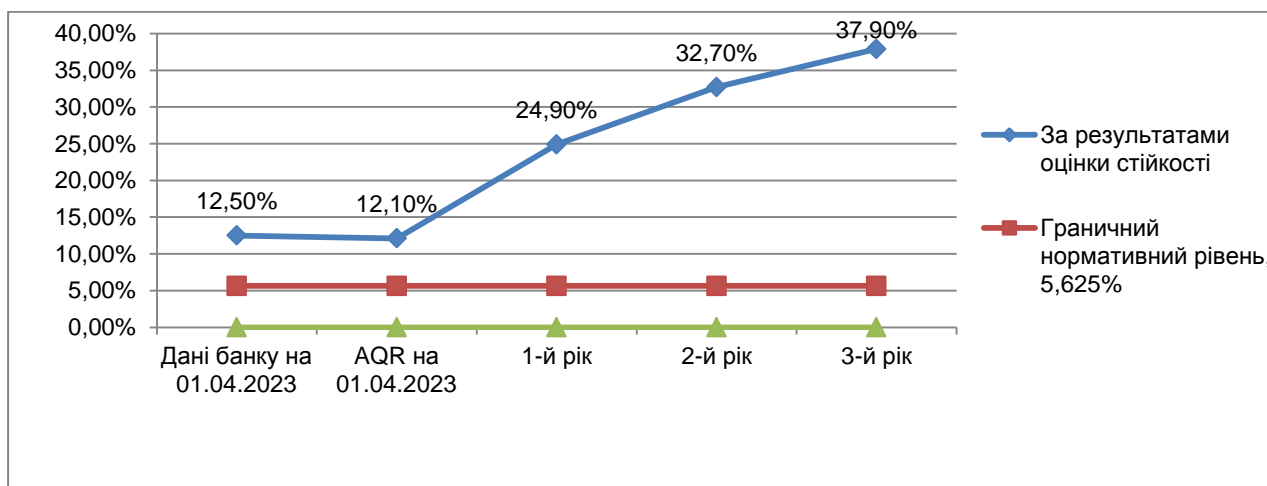

Рис. 3. Середньозважені оцінки нормативу достатності основного капіталу (H3) банків за результатами оцінювання стійкості

Джерело: [17, с. 1]

На початок грудня 2023 року два з п'яти банків, для яких встановлено підвищені нормативи, вже мають рівень достатності капіталу, що перевищує необхідний. Їм необхідно підтримувати капітал на визначеному цільовому рівні. Для решти банків потреба в капіталі, розрахована на грудень 2023 року, становить близько 10 млрд грн. Ці кошти необхідні для досягнення цільових показників достатності капіталу, які забезпечать дотримання нормативних вимог протягом прогнозного періоду [17, с. 3].

Банки, яким встановлено підвищені рівні нормативів достатності капіталу, мають найближчим часом подати до НБУ програми реструктуризації або капіталізації. У цих програмах будуть визначені заходи, спрямовані на поступове досягнення встановлених нормативів. Граничний рівень достатності капіталу 0 % банки повинні забезпечити до кінця вересня 2024 року, а нормативні рівні (7 % для основного капіталу та 10 % для регулятивного) – до кінця березня 2026 року. Основними заходами, очікуваними у цих програмах, є реструктуризація балансів та підвищення операційної ефективності, що допоможе знизити вразливість банків до ризиків та поліпшити їхній ризиковий профіль. Крім того, банки мають поступово збільшувати рівень достатності капіталу за рахунок отриманого прибутку та нарощування капіталу, наближаючись до встановлених цільових показників [17, с. 3].

У 2025 році НБУ планує провести нове оцінювання стійкості банківської системи для визначення достатності капіталу банків для покриття неочікуваних збитків у кризових умовах. Воно включатиме оцінювання фінансової стійкості банків за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями, а також оцінювання якості активів, яку здійснюватимуть аудиторі. Результати цієї оцінки дозволять визначити оптимальний час для подальшого впровадження регуляторних вимог. До отримання результатів цього оцінювання пріоритетом залишатиметься збереження капіталу в банках для забезпечення стабільності системи та її здатності нарощувати кредитування [13].

Прибутковість банків підтримує їхній капітал, що дозволяє без труднощів впровадити вимоги до достатності капіталу, відповідно до європейських норм. Це, своєю чергою, є ключовим чинником для забезпечення виконання основної функції банківської системи – надання кредитної підтримки економіці та відновленню країни [15, с. 41].

Законодавчі зміни, що передбачають підвищення ставки податку на прибуток для банків до 50 % за 2024 рік, можуть стати викликом для банків. Це вимагатиме коригування бізнес-планів низки установ, а деяким із них доведеться переглянути програми капіталізації, розроблені за результатами оцінювання стійкості 2023 року. Однак, прибутковість банків дозволить їм накопичувати необхідний капітал для забезпечення подальшої стабільності.

Висновки з проведеного дослідження. Фінансова стабільність банківської системи є критично важливим елементом економічної безпеки держави, особливо в умовах війни та постійних економічних потрясінь. Вона дозволяє забезпечувати платоспроможність бізнесу, стабільність кредитного ринку, довіру населення до фінансових установ та держави в цілому.

Проведений аналіз підтвердив, що стабільна банківська система забезпечує ефективне функціонування економіки через акумуляцію, розподіл і перерозподіл капіталу, що дозволяє державі протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам. Фінансовий сектор продовжує демонструвати позитивну динаміку завдяки впливу ключових факторів, серед яких важливе місце посідає управління кредитним ризиком. Якість кредитного портфеля стабільно покращується більше року. За дев'ять місяців 2024 року у всіх сегментах банківської системи спостерігається зниження частки непрацюючих кредитів (NPL), особливо значне у державних банках.

Застосування стрес-тестування та сценарного аналізу дозволяє оцінити вплив можливих економічних, валютних чи політичних шоків на фінансову стабільність банківської системи, а також розробити адаптивні стратегії для мінімізації потенційних загроз.

Таким чином, фінансова стабільність банківської системи є основою економічної безпеки держави, що дозволяє протидіяти ризикам, забезпечувати соціальну стабільність і закладати фундамент для сталого розвитку економіки. Подальші дослідження у цій сфері повинні бути спрямовані на розробку інноваційних підходів до оцінювання ризиків, вдосконалення системи нагляду та інтеграцію національної банківської системи в глобальний фінансовий простір.

Література

1. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економічне прогнозування*. 2006. № 1. С. 7-25. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_06_1_07_uk.pdf (дата звернення: 25.11.2024).
2. Гетманець О. П., Коробцова Д. В. Фінансова безпека як чинник воєнної безпеки. *Право і безпека*. 2023. № 1(88). С. 169-178. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.15>.
3. Дмитрова О. С., Гончарова К. Г., Карпова К. В. Фінансова стабільність держави як показник дієвості системи економічної безпеки. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 1. С. 138-143. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2024/24.pdf (дата звернення: 25.11.2024).

4. Карлін М. І., Привиденець І. Я., Демчук І. В. Проблеми та перспективи забезпечення фінансової та банківської безпеки України в умовах війни та відбудови. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-32>.
5. Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. С. 243-251. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-243-25>.
6. Ермошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Вид. КНТЕУ, 2001. 309 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2964/1/FinansovaBezpeka_30-04_2020.pdf (дата звернення: 26.11.2024).
7. Kopylyuk O., Zhuribida N., Tymchyshyn J., Muzychka O. Methodical tools for integrated assessment of the economic security of ukraine's banks. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2022. № 1(42). P. 26-33. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapt.1.42.2022.3611>.
8. Корнилюк Р. В., Корнилюк А. В. Державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%»: у пошуках оптимального дизайну. *Укрінформ*. 07.03.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3836803-derzavna-programa-pidtrimki-biznesu-dostupni-krediti-579-u-posukah-optimalnogo-dizajnu.html> (дата звернення: 26.11.2024).
9. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5280> (дата звернення: 27.11.2024).
10. Маринич Т. О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. Т. 1. С. 218-226. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3582/1/5_2.pdf (дата звернення: 27.11.2024).
11. Наконечна Н. В. Сучасні тенденції індикаторів фінансової безпеки держави. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2014. Випуск 2. С. 73-82. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1407/1/%d0%9d%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b5%d1%87%d0%bd%d0%b0.pdf> (дата звернення: 28.11.2024).
12. Чайковський Я. І., Чайковський Є. Я. Економічна суть фінансової стабільності банківської системи. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 2(79). С. 55-68. DOI: 10.35774/SF2024.02.55.
13. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 03.12.2024).
14. Стратегія Національного банку України. *Національний банк України*. 22 травня 2023. 42 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=9 (дата звернення: 29.11.2024).
15. Звіт про фінансову стабільність. *Національний банк України*. Червень 2024 року. 46 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf (дата звернення: 29.11.2024).
16. Схвалено концепцію оцінки стійкості банків і банківської системи в 2025 році. *Національний банк України*. 25 листопада 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/shvaleno-kontseptsiyu-otsinki-stiykosti-bankiv-i-bankivskoyi-sistemi-v-2025-rotsi> (дата звернення: 29.11.2024).
17. Звіт про оцінку стійкості банків України у 2023 році. *Національний банк України*. 2024. 6 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf?v=6 (дата звернення: 29.11.2024).

References

1. Baranovskyi, O.I. (2006), "Bank safety: the problem of measurement", *Ekonomichne prohnozuvannya*, no. 1, pp. 7-25, available at: http://eip.org.ua/docs/EP_06_1_07_uk.pdf (access date November 25, 2024).
2. Hetmanets, O.P. and Korobtsova, D.V. (2023), "Financial security as a factor of military security", *Pravo i bezpeka*, no. 1(88), pp. 169-178, DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.15>.
3. Dmytrova, O.S., Goncharova, K.G. and Karpova, K.V. (2024), "Financial stability of the state as an indicator of the effectiveness of the economic security system". *Derzhava ta rehiony. Seriya: Publichne upravlinnia i administruvannia*, no. 1, pp. 138-143, available at: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2024/24.pdf (access date November 25, 2024).
4. Karlin M. I., Pryvydenets I. Ya. and Demchuk I. V. (2024), "Problems and prospects of ensuring financial and banking security of Ukraine in the conditions of war and reconstruction". *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 62, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-32>
5. Mordan, E. Yu., Zhuravka, O. S., Didenko, K. V. and Kravchenko Ya. I. (2021), "Financial security of the banking system of Ukraine: essence and assessment". *Biznes Inform*, no. 1, pp. 243–251, <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-243-25>
6. Ermoshenko, M. M. (2001), "Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy". Kyiv. View. KNTEU, 309 p., available at: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2964/1/FinansovaBezpeka_30-04_2020.pdf (access date November 26, 2024).

7. Kopylyuk, O., Zhuribida, N., Tymchyshyn, J. and Muzychka, O. (2022), "Methodical tools for integrated assessment of the economic security of Ukraine's banks". *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, no. 1 (42), pp. 26-33, DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapt.1.42.2022.3611>

8. Kornilyuk, R. and Kornilyuk, A. (07.03.2024), "State business support program "Affordable loans 5-7-9%": in search of optimal design". Ukrinform, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3836803-derzavna-programa-pidtrimki-biznesu-dostupni-krediti-579-u-posukah-optimalnogo-dizajnu.html> (access date November 26, 2024).

9. Ladyuk, O. D. (2016), "Financial security: characteristics of components". *Efektivna ekonomika*, no. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280> (access date November 27, 2024).

10. Marynych, T.O. (2010), "Comparative analysis of financial stability indicators of Ukraine". *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no. 3, vol. 1, pp. 218-226, available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3582/1/5_2.pdf (access date November 27, 2024).

11. Nakonechna, N.V. (2014), "Modern trends of indicators of financial security of the state". *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya ekonomichna*, no. 2, 73-82, available at: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1407/1/%d0%9d%d0%b0%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b5%d1%87%d0%bd%d0%b0.pdf> (access date November 28, 2024).

12. Chaikovskiy, Ya.I. and Chaikovskiy, Ye.Ya. (2024), "The economic essence of the financial stability of the banking system". *Svit finansiv*, no. 2 (79), pp. 55-68, DOI: 10.35774/SF2024.02.55

13. Official website of the National Bank of Ukraine, available at: <https://bank.gov.ua/> (access date December 03, 2024).

14. National Bank of Ukraine (2023), "Strategy of the National Bank of Ukraine", Kyiv, Ukraine, 42 p., available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=9 (access date November 29, 2024).

15. National Bank of Ukraine (2024), "Report on financial stability", Kyiv, Ukraine, 46 p., available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf (access date November 29, 2024).

16. National Bank of Ukraine (2024), "The concept of assessing the stability of banks and the banking system in 2025 was approved", Kyiv, Ukraine, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/shvaleno-kontseptsiyu-otsinki-stiykosti-bankiv-i-bankivskoyi-sistemi-v-2025-rotsi> (access date November 29, 2024).

17. National Bank of Ukraine (2024), "Report on assessing the stability of Ukrainian banks in 2023", Kyiv, Ukraine, 6 p., available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf?v=6 (access date November 29, 2024).

Чайковський Є.Я.

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Мета. Аналіз фінансової стабільності банківської системи як ключового індикатора економічної безпеки держави, що дозволяє оцінити діяльність НБУ щодо забезпечення ефективності системи економічної безпеки.

Методика дослідження. Під час дослідження застосовувалися наступні методи: системний економічний аналіз – для оцінювання основних показників ефективності фінансового сектору економіки країни за даними НБУ; метод групування даних – при оцінюванні ефективності функціонування банківської системи; стрес-тестування банківської системи – при проведенні сценарних аналізів для оцінювання впливу різних шоків на фінансову стабільність. У дослідженні також застосовано системний та графічний методи для організації вихідних даних і підсумкових висновків, а також метод узагальнення для формування основних результатів.

Результати дослідження. Розглянуто ключові завдання НБУ для підвищення ефективності фінансової сфери з метою зміцнення економічної безпеки. Встановлено, що їх реалізація не тільки посилить фінансову стабільність, а й створить необхідні передумови для сталого економічного розвитку та довгострокової економічної безпеки країни. Проаналізовано динаміку кредитів, наданих депозитними корпораціями нефінансовим корпораціям у розрізі валют, а також якість кредитного портфеля українських банків (частка непрацюючих кредитів, NPL) за період 2019 – 01.12.2024 рр., що дозволило виявити основні тенденції у структурі та стійкості банківського сектору. Оцінено зміни у кредитуванні, вплив валютного фактору на фінансову стійкість позичальників, а також динаміку частки проблемних активів, що є важливим індикатором фінансової стабільності банківської системи та її здатності підтримувати економічний розвиток. Встановлено, що банківська система України зберігає високий рівень ліквідності, що сприяє фінансовій стабільності та економічній безпеці держави, високі показники ліквідності дозволяють банкам своєчасно виконувати зобов'язання, знижують ризики банківських криз та підтримують довіру до фінансової системи. Обґрунтовано, що застосування сучасних підходів, таких як стрес-тестування або сценарний аналіз, дають змогу оцінити вплив можливих шоків на фінансовий стан банківських установ, своєчасно адаптувати стратегію банківської діяльності до умов ринку. Доведено, що регулярне оцінювання фінансових показників банківських установ є важливим інструментом забезпечення стійкості банку та захисту його від потенційних загроз.

Наукова новизна результатів дослідження. Дістало подальшого розвитку обґрунтування інтеграції фінансової стабільності банківської системи як ключового індикатора економічної безпеки держави, зокрема через удосконалення механізмів моніторингу та управління ризиками, а також розробку нових стратегічних ініціатив НБУ для зміцнення банківської системи в умовах сучасних викликів.

Практична значущість результатів дослідження. Результати проведеного дослідження забезпечують глибоке розуміння механізмів забезпечення фінансової стабільності банківської системи та її впливу на економічну безпеку держави. Зокрема, результати дозволяють удосконалити політику НБУ щодо стабільності банківської, покращити якість банківських активів через проведення стрес-тестів та оцінювання стійкості банків. Зниження частки непрацюючих кредитів, покращення капіталізації банків та впровадження стратегій реструктуризації дозволить зменшити системні ризики, підвищити довіру до фінансових установ та забезпечити стійкість банківської системи в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: фінансова стабільність, економічна безпека, банківська система, Національний банк України, банківські установи, частка непрацюючих кредитів, ліквідність, капітал банку.

Chaikovskiy Ye.Ya.

FINANCIAL STABILITY OF THE BANKING SYSTEM AS AN INDICATOR OF THE EFFECTIVENESS OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Purpose. The aim of the article is to analyse of the financial stability of the banking system as a key indicator of the economic security of the state, which allows assessing the activities of the NBU to ensure the effectiveness of the economic security system.

Methodology of research. The following research methods were used to achieve the goal: systemic economic analysis, which was used to assess the main indicators of the efficiency of the financial sector of the country's economy according to NBU data; data grouping method, used to assess the efficiency of the banking system; stress testing of the banking system was used when conducting scenario analyses to assess the impact of various shocks on financial stability. The study also used systemic and graphical methods to organize the initial data and final conclusions, as well as the generalization method to form the main results.

Findings. The key tasks of the NBU to improve the efficiency of the financial sector in order to strengthen economic security were considered. It was established that their implementation will not only strengthen financial stability, but also create the necessary prerequisites for sustainable economic development and long-term economic security of the country. The dynamics of loans provided by deposit-taking corporations to non-financial corporations by currency, as well as the quality of the loan portfolio of Ukrainian banks (share of non-performing loans, NPL) for the period 2019 - 01.12.2024 were analysed, which allowed us to identify the main trends in the structure and stability of the banking sector.

Changes in lending, the impact of the currency factor on the financial stability of borrowers, as well as the dynamics of the share of problem assets, which is an important indicator of the financial stability of the banking system and its ability to support economic development, were assessed.

It is established that the banking system of Ukraine maintains a high level of liquidity, which contributes to financial stability and economic security of the state; high liquidity indicators allow banks to fulfil their obligations in a timely manner, reduce the risks of banking crises and maintain confidence in the financial system. It is substantiated that the use of modern approaches, such as stress testing or scenario analysis, makes it possible to assess the impact of possible shocks on the financial condition of banking institutions, to timely adapt the banking strategy to market conditions. It is proven that regular assessment of financial indicators of banking institutions is an important tool for ensuring the stability of the bank and protecting it from potential threats.

Originality. The substantiation of integrating the financial stability of the banking system as a key indicator of the economic security of the state has been further developed, in particular through improving monitoring and risk management mechanisms, as well as developing new strategic initiatives of the NBU to strengthen the banking system in the face of modern challenges.

Practical value. The results of the conducted research provide a deep understanding of the mechanisms for ensuring the financial stability of the banking system and its impact on the economic security of the state. In particular, the results allow improving the NBU's policy on banking stability, improving the quality of bank assets through stress tests and assessing the stability of banks. Reducing the share of non-performing loans, improving bank capitalization and implementing restructuring strategies will reduce systemic risks, increase confidence in financial institutions and ensure the stability of the banking system in conditions of economic instability.

Key words: financial stability, economic security, banking system, National Bank of Ukraine, banking institutions, share of non-performing loans, liquidity, bank capital.